

Paul Coulter

**10 OMYLOV,
KTORÉ ZMENILI
DEJINY**

Bezohľadní panovníci,
neobvyklé náhody a katastrofálne
rozhodnutia, ktoré formovali náš svet

Preložil Igor Otčenáš

ÚVOD

VŠETCI ROBÍME CHYBY

Všetci robíme chyby, no tie naše len málokedy zmenia chod ľudských dejín. Človek môže mať pocit, že pripálená večera alebo pokašľaná pracovná úloha predstavuje v danej chvíli obrovské fiasko, ale s odstupom času je jasné, že svet sa bude točiť ďalej.

Čo je to vlastne chyba? To sa vo svojej podstate dozvieme až spätne, nie vtedy, keď sa jej dopúšťame. Cambridgeský slovník definuje chybu ako „činnosť, rozhodnutie alebo úsudok prinášajúci neželaný alebo neúmyselný výsledok“. Stačí si pustiť správy a pochybení tam nájdete habadej. Len tak zbežne som natrafil na prípad pilota vrtuľníka zo Západnej Austrálie, ktorý omylom vylial splašky na dav ľudí. (Jeden z postihnutých k tomu poznamenal, že „v tej chvíli to bolo vlastne príjemné“.) Iným kliknutím som sa dostal k správe o vlastnom góle v samom závere kľúčového futbalového zápasu. A čo politika? Všetci sme z princípu presvedčení, že naši lídri od Bieleho domu po Downing Street robia chyby priamo pred našimi očami.

Prečo teda písať knihu o omyloch v dejinách, keď máme toľko správ o katastrofálnych rozhodnutiach aj dnes? Po prvé, pretože sú základom tých najlepších historiek. Po druhé, vo svete presýtenom sociálnymi médiami nás už unavujú dokonale naaran-

žované úspešné životy. Keď sa niekto chváli niekoľkotýždňovou dovolenkou v Európe, povýšením alebo svojím úžasným psom, začínam sa odpájať. Sebaoslavné reči si nechajte pre seba. My ľudia chceme počuť niečo o nedokonalostiach. Porozprávajte mi, ako vám spadol mobil do výtahovej šachty, ako ste celej firme omylom poslali e-mail, v ktorom ste šéfa označili za idiota, alebo ako ste meškali dvadsať minút na dôležitú schôdzku a miesto do Londýna ste sa odviezli nesprávnym vlakom nonstop až do Edinburghu. Toto sú tie naozaj výživné historicky! Čím väčšie riziko, tým lepší príbeh.

Chyby sú nám blízke. Robíme ich všetci. Pravdepodobne ich práve teraz zopár robíte aj vy. Mňa osobne vždy poteší, keď sa dozviem o chybách iných, lebo vďaka nim sú mi menej trápne tie vlastné. A verte, že som ich neporobil málo. Rok som istého kolegu oslovoval Peter, až kým som nezistil, že sa volá Brad, pričom on bol príliš zdvorilý, aby ma na to upozornil. Alebo keď som si poplietol menovky na vianočných darčekom, nepriznal som to a potom som tete vysvetľoval, prečo by podľa mňa mohla oceniť ponožky s logom Manchesteru United, a dospievajúceho bratranca som zas presviedčal, že nič mi ho nepripomína viac ako guľa do kúpeľa s kvetinovou vôňou.

Ale nech to vyzerá akokoľvek zle, vždy sa môžeme utešiť myšlienkou, že niekto pred nami vyvolal ešte väčší chaos. Stratil som síce kľúče od domu, no v najhoršom prípade prídem neskoro do práce. V roku 1216 však kráľovi Jánovi spadli korunovačné klenoty do močiara a ani po osemsto rokoch sme ich stále nenašli. Pri páli ste si hrianku? V roku 1666 zhorel celý Londýn, keď niekto údajne nechal v peci prídlho piecť chlieb. Prišli ste na formálnu večeru v roztrhaných džínsoch, lebo ste si zle prečítali pozvánku? Rímsky cisár Julián v roku 363 zomrel, pretože si zabudol obliecť brnenie do rozhodujúcej bitky.

Stačí sa prejsť po ulici, započúvať sa do rozhovorov a hneď zistíte, že sme posadnutí omylmi iných. Možno si myslíte, že vaša sesternica robí chybu, keď sa sťahuje na Bali do hipisáckej komunity muzikantov, ale ona je, naopak, presvedčená, že chybu

robíte práve vy, keď sa nezaobráate ničím iným ako svojou hypotékou a beriete si chlapíka menom Ted. Všetci robíme nejaké rozhodnutia a všetci si vo všeobecnosti myslíme, že sme sa rozhodli správne.

TIETO MENÁ POZNÁTE

V konečnom dôsledku sme všetci postavami v dejinách, každý z nás zanecháva na svete svoju stopu. Niektorí ľudia však zanechajú väčšiu stopu než iní. Mená, ktoré sa v tejto knihe objavajú, vám budú pravdepodobne známe. Ale pokiaľ ste nečítali nejaké hrubé buchle, na ktoré potrebujete dva týždne dovolenky a diplom z Cambridgea, zrejme nepoznate celý ich príbeh.

Dejiny majú problém s dostupnosťou. Vlády ich obmedzujú v prospech prírodovedných predmetov, univerzity a školy zase škrtajú osnovy. Dejiny dnes pre niekoho znamenajú zbierku národných mýtov, pre iného sériu tragédií a iný ich vidí ako Russella Crowa vo filme *Gladiátor*.

A aj keď ich čítame, tie najlepšie príbehy sa často stratia v dobre mienených, no neznesiteľne nudných detailoch. Je to, akoby sme boli na večierku, kde nás neustále zoznamujú s novými ľuďmi a my sa márne snažíme zapamätať si aspoň jedno meno, aby sa vzápätí objavil ďalší človek s rovnakým menom, no označeným inou rímskou číslicou. Koľko čísel treba, kým sa nám všetky zlejú do jedného? Koľko stredovekých kráľov, kým všetci nevyzerajú ako jeden a ten istý muž s korunou a mečom? A potom tie názvy miest a čudné zvyky! Hovorí sa, že minulosť je cudzia krajina, ale často pôsobí skôr ako iná planéta. Niet divu, že si pamätáme len stíhačky Spitfire a Henricha VIII.

Dejiny pritom nemusia byť komplikované. Sú to fascinujúce príbehy plné ľudí s veľmi ľudskými pohnútkami a vlastnosťami. Možno osobne nepoznáme nikoho, kto by viedol armádu do vojny alebo bojoval o trón v dynastickej bitke, ale určite poznáme ľudí chamtivých, ambiciózných, podvodníckych, chaotických

a bezohľadných. Delíme sa s nimi o tento svet a, medzi nami, možno aj o pracovisko či domácnosť.

Prečo by sme sa vôbec mali zaoberať tým, čo sa stalo v minulosti? V našom 21. storočí – posadnutom prítomnosťou, plnom kosačiek riadených AI, psov tancujúcich na TikToku (s väčším počtom sledovateľov, než má pápež) a celebritného *matcha bubble tea* – sa môžu dejiny zdať bezvýznamné. Ale znalosť dejín nám pomáha porozumieť, ako sme sa sem dostali, a dáva nám nástroje na pochopenie prítomnosti a plánovanie budúcnosti. Mark Twain údajne raz poznamenal: „Dejiny sa neopakujú, ale rýmujú.“ No keď niekedy čítame dnešné titulky, znejú skôr ako mohutné orchestrálne teleso.

Rád by som vám povedal, že čítanie tejto knihy bude pre vás varovaním pred chybami. (To by bol dokonalý reklamný ťah: dejiny + motivačná kniha, sen každého vydavateľa!) Ale pokiaľ neplánujete veliť galeóne v 16. storočí na plavbe okolo sveta, previesť starovekú ríšu cez existenčnú krízu nástupníctva alebo dobrovoľne uviaznuť vo vesmíre v poškodenom veliteľskom module, táto kniha vám zrejme žiadne „ponaučenia“ do života neposkytne. Bohužiaľ, v dejinách nenájdete veľa osudových omylov, ktoré by súviseli s nevynesným smetím, zmeškaným termínom v práci alebo vynechanou sériou cvičení na spevnenie dolných končatín v posilke. Čítanie dejín nie je ani návodom, ako sa vyhnúť trapasom. Naopak, mylné predstavy o dejinách (najmä nostalgické) môžu viesť k ďalším chybám. Ako cynicky poznamenal veľký historik A. J. P. Taylor: „Ľudia sa z dejín naučia len to, ako robiť nové chyby.“

V tejto knihe si prečítate niektoré z najfascinujúcejších príbehov ľudských omylov v dejinách, ktorých sa dopustili tie najväčšie historické postavy za ostatných dvetisícpäťsto rokov, a dozviete sa o udalostiach a epizódach s nimi spojených. Netvrďím, že som zostavil úplný zoznam „najväčších chýb v dejinách“, lebo to je nemožné. A okrem toho nemôžem písať len o tom, koľkokrát došlo k neúspešným pokusom o inváziu do Ruska. (Poznámka na okraj: Nesnažte sa dobyť Rusko. Podarilo sa to je-

dine Mongolom, ktorí vedeli, čo je to zima, a využívali zamrznuté rieky ako diaľnice.) No šiel som po stopách armád, objaviteľov a šialených vedcov od staroveku až po súčasnosť a dal som dokopy tie najzaujímavejšie a najvýznamnejšie omyly. Mojim cieľom je prebudiť alebo znovu nakopnúť váš záujem o minulosť.

Toto nie je bežná učebnica dejepisu, preto ju tak, prosím, ani neberte. Nemusíte ju čítať chronologicky. Nemusíte ju čítať pritlmenou shakespearovskou dikciou ani byť členom nejakej inštitúcie kultúrneho dedičstva či spolku nadšencov rekonštrukcií historických udalostí. Teší ma, ak viete po latinsky, nosíte tvíd alebo radi citujete samolúbych rímskych generálov, ale nič z toho nie je podmienkou. Táto kniha je pre skutočných ľudí, ako ste vy, ktorí čelia skutočným problémom. Ostáva nám len dúfať, že chyby, ktorých sa dopustili oni, mali neporovnateľne väčšie následky než tie, ktorých sa dopustíme my.

Berte ma ako svojho sprievodcu, uleteného kamoša, ktorý je neskutočne posadnutý dejinami. Milujem ich. Zbožňujem tie hrubé buchle. Čítam všetky informačné panely v múzeách. Som taký fanatik, že som ako osemročný chodil celý týždeň oblečený ako vojak z čias anglickej občianskej vojny. To nie je normálne. Ale ani najlepšie časti dejín nebývajú normálne. Dejiny môžu byť vtípné, zvláštne aj úžasné, lebo sú v konečnom dôsledku o ľuďoch. A ľudia ako druh sú blázniví.

V desiatich kapitolách z desiatich rôznych historických období a kútov sveta si každý niečo nájde. Je to historický mix. Prečítajte si kapitolu o období, o ktorom nič neviete, vyberte si niečo náhodné alebo sa prekvapte tým, že objavíte inú stránku témy, o ktorej ste si mysleli, že ju poznáte. Dejiny občas bývajú celkom iné, ako sme sa učili v škole.

Tak poďme na to. Ak sa potkýnali veľkí a mocní, myslím, že aj vy si môžete odpustiť chybu v treťom riadku excelovej tabuľky, nevypnutú rúru alebo svadobný prípitok, v ktorom ste si poplietli meno nevesty. Ako napísal básnik Alexander Pope: „Mýliť sa je ľudské“ – a niekedy je príjemné vedieť, že aj tie najväčšie mená dejín to pokašľali.